

МАКЕДОНСКАТА ДРЕВНА МЕДИЦИНА

Од книгата на Ангелина МАРКУС

ХИПОКРАТОВА ЗАКЛЕТВА

Во часот кога стапувам меѓу членовите на лекарската професија свечено се обврзувам дека својот живот ќе го ставам во служба на хуманоста.

Кон своите учители ќе покажувам долга благодарност и почитување.

Својата професија ќе ја извршувам совесно и достоинствено.

Најголема грижа ќе ми биде здравјето на мојот пациент.

Ќе ги почитувам тајните на тие што ќе ми се доверат.

Со сета своја сила ќе ги одржувам честа и благородните традиции на лекарската професија.

Моите колеги ќе бидат мои браќа.

Во вршењето на должностите кон болните на мене нема да делуваат никакви обзир, вера, националност, раса, политичка или класна припадност.

Од почетокот апсолутно ќе го почитувам човечкиот живот.

И под закана нема да дозволам моите медицински знаења да се искористат спротивно на законите за хуманоста.

Ова го ветувам свечено, повикувајќи се на својата чест.

Во секој македонски царски град библиотеките се полнеле со списи од сите науки. Учениците и соработници со врвна стручност ги препишувале и ги дополнувале делата и на Хипократ и на Аристотел. Тие во Македонија одиграле голема улога. Незамисливо е еден човек како Аристотел сам да напишал толку книги, без помош на соработниците. Тоа се однесува и на Хипократ и на Тукидид и на многу други истакнати личности. Дали Еврипид можел да напише толку драми? Никој не се прашува дали Александар можел да изгради стотина нови мраморни градови. Тимската работа стои зад сите тие славни луѓе во милениумски периоди, како и исклучителност на дарба и на способност за организација во работењето на македонскиот човек.

ОНА ШТО Е АРИСТОТЕЛ ФИЛОЗОФИЈАТА, ТОА ХИП

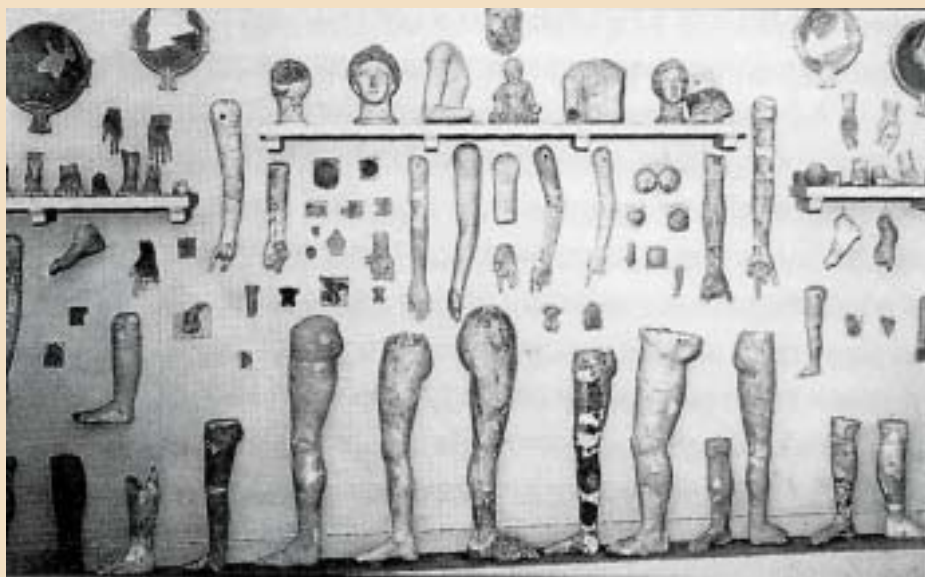

ФАРМАЦЕВТСКИ ЗНАК НА ЗМИЈАТА СВИТКАНА НА СТАПОТ НА АСКЛЕПИО

Откако постои човекот постојат болести и начини тие да се совладаат и да се спречат. Откако постои човекот има и војни, тие несреќи на човечкиот род. Тие извори на гнев и на омраза, на крвна одмазда, на меѓусебно убивање за територија, за храна, за надмоќ, присутни се и сега. Изумреле цивилизации, народи, луѓе од сите раси. Котелот врие. Се претураат мртви од планинските врвови до морските дна. Природата го прави своето, а човекот уште повеќе. Пукнува меур од Космосот. Сите се научиле како да убиваат, а не како да лекуваат. Ги нема тие среќни времиња, боговите се измориле или не на-

пуштиле. Медицината не е толку силна клиника, таа се враќа во древноста, користи алтернатива. Во Македонија преживеале читачи на хороскопи, билкари, гледачи, бајачи, претскажувачи на судбината, луѓе со способност за пренесување на вселенската енергија, како во древните времиња на светите врачи. Кај истите луѓе се здружиле и медицинските знаења. Кај предисторискиот човек се најдени траги од лекување на забите, бушење на черепот, ампутации на екстремитетите и соодветни инструменти за тие интервенции. Познавањето на анатомијата и лекувањето било на високо ниво во согласност со филозофското и со научното знаење. Влажните грнци факале мувла, пеницилин. Кората од бреза ја користеле како аспирин. Опиумот, не само што ги ублажувал болките, туку бил симбол на премин од свест кон несвес-

во Индија? Медицината од Македонија патувала на исток со Аргонаутите и со Динос и со Александровите царски лекари, кои биле составен дел од фалангата и станале составен дел од македонската наука во медицината, која се ширела по светот. Во Вавилон и од Египет до Тибет се чувствува македонското влијание во медицината и уште повеќе во Европа до XVIII век, кога од манастирите науката излегла од стегите на еколастиката и почнала да се прават болници, какви што биле асклепијадите низ македонските царски градови во древнина. Болестите кај сите луѓе и на сите континенти се исти, секоја новина брзо се прифаќала. Светската медицина ѝ се одолжила на македонската наука со прифаќање на многу македонски обележја. Особено на фармацевтскиот знак на змијата, свиткана на стапот на Асклепио и

НАГЛЕДНИ СРЕДСТВА ОД ТЕРАКОТА ВО АСКЛЕПИЈАДИТЕ

ното, умирањето. Затоа тераконтните чушки ги наоѓаме по археолошките ископини, во гробовите, да го чуваат мирот, но и по фреските на повеќе македонски манастири. Опиумот благо го опивал умот и при породувањето. Во енциклопедиите пишува дека опиумот или макот од Македонија бил најквалитетен во светот. Кога веќе имаме толку докази за неговата употреба во медицината од древноста, како можеме да веруваме дека опиумот во Македонија го донеле Османлиите. Да не било обратно? Да не го однела фалангата македонскиот опиум

медицинската заклетва на Хипократ, која тој ја напишал во дворот на македонските цареви како царски лекар. Хипократовата заклетва се проширила по светот од фамилијата на Хипократ, синот Тесал, Дракон и зетот Полиб, сите царски лекари во фалангата. Како Асклепио со фамилијата, така и Хипократ ја зацврстил медицинската заклетва, две ипол илјади години да се употребува низ цел свет. Тоа што е Аристотел за науките и за филозофијата истото тоа е Хипократ за медицината. Тоа што Аристотел како член на лекарска фамилија го направил за медицината, исто толку Хипократ, опкружен со многу научници, има заслуга и за филозофијата. Сите големи луѓе, во било која епоха, се надополну-

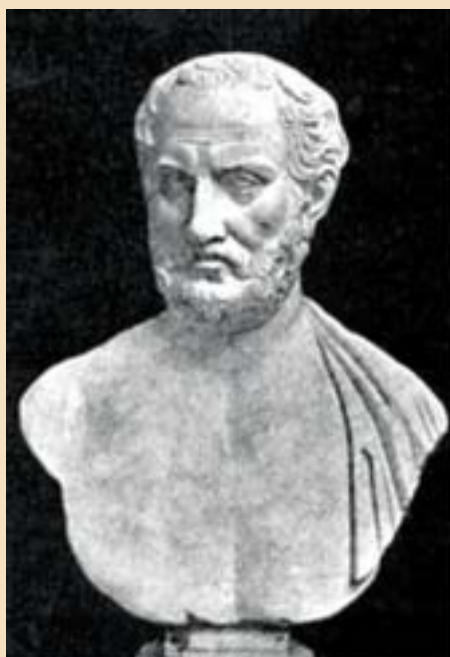
А НАУКИТЕ И ЗА ОКРАТ Е ЗА МЕДИЦИНАТА

ваат мѓусебно за поголем успех на научните постигнувања. Така, безброј славни луѓе соработувале и со Аристотел и со Хипократ. Уште помногубројни се оние кои си го нашле местото во Александрија, научен трезор на македонската култура, поддржана од македонската царска династија на Птоломеи цели триста години.

Хипократ е роден во Кос, во 460 г.пр. Хр. Живеел и работел низ Македонија и починал во Лариса во 370 г. пр. Хр. Роден е во медицинска фамилија, од татко Хераклид (благородник) и мајка Фенерета. Татко му Хераклид и дедо му Хипократ биле лекари и ја продолжиле медицинската традиција во поколенијата, пренесувана од колена на колена, а исто и имињата Хипократ, дедото и внукот, како и кај Македонците се пренесувале кај царевите: Филип V, Александар IV, Клеопатра VII, Птоломеј XIX, Константин XIII. Кај старите македонски фамилии и тајфи од разни професии лозата се протега со илјади години.

Хипократ бил опкружен со многу истакнати личности, како Демокрит, кому му бил на гости во Абдера, потоа на софистот и ораторот Горѓија во Лариса. Со сигурност се знае дека Хипократ престојувал во Пела 10 години, за време на Пердика, Архелај, Аминта, каде што ја пишувал Заклетвата меѓу 380 и 370 г. пр. Хр. Се среќавал со историчарот Теопомп и Тукидид. Другарувал со Еврипид и Агтон, го познавал Сократ. Така, неговата личност се изградила во фамилијата, царските семејства и македонската интелигенција од крајот на V век до половината на IV век пр. Хр. Тој одблизу се запознал со Македонија каде што нашол засолниште и успешна научна соработка. Се движел меѓу царските луѓе и ги лекувал. Бидејќи и самиот бил со царско потекло, како и многу негови кралеви филозофи, имал право на ковање пари со свој лик. Питагора, Анаксагора, Демокрит, Хераклит, Емпедокле, сите филозофи и научници, како што бил Хипократ со царско потекло, стоеле настрана од Атина во времето на Пелопонеските војни, при што создавале дела во служба не само на Македонците, туку тие биле и се со светско значење. Да ги жалиме оние кои во Атина биле убиени, како Фидие, Сократ, Питагора и многу други кои биле протерани, кои се спасиле во Македонија и како моќни македонски тајфи го збогатиле векот и светот со општопознатите дела од филозофијата и од медицината. Хипократ патувал по островите Кос, Книд, Тасос и по градовите Абдера, Лариса, Пела и секаде градел болничко-аскепијади и во соработка со лекарите од фамилијата и со другариете од науките ги пишувал медицинските книги, познати како Хипократов корпус. Тој не отишол во Атина за да го лекува Перикле кој умрел од колера. Не отишол ниту во Персија кај Артаксеркс за да биде царски лекар во туѓина. Во Македонија имало најповолна клима и за живеење и за работење. Македонската држава ги организираше и ги финансирала школувањето

и издавачката научна дејност на така обемни дела и на Аристотел и на Хипократ. Во секој македонски царски град библиотеке се полнеле со списи од сите науки. Учениците и соработниците со врвна стручност ги препишувале и ги дополнувале делата и на Хипократ и на Аристотел. Тие во Македонија одиграле голема улога. Незамисливо е еден човек како Аристотел сам да напишал толку книги, без помош на соработниците. Тоа се однесува и на Хипократ и на Тукидид и на многу други истакнати личности. Дали Еврипид можел да напише толку драми? Никој не се прашува дали Александар можел да изгради стотина нови мраморни градови. Тимската работа стои зад сите тие славни луѓе во милениумски периоди, како и нивната исклучителна дарба и способност за организација во

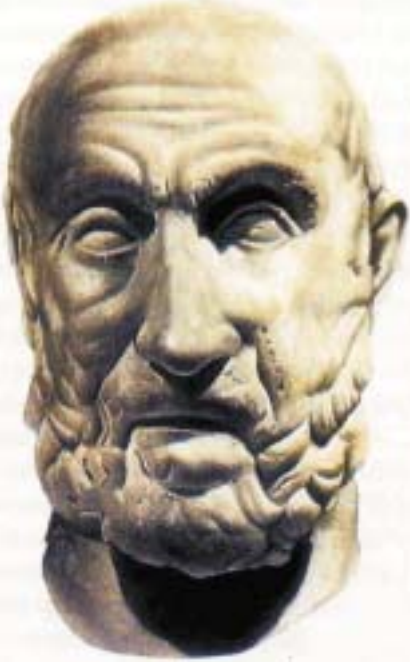
ИСТОРИЧАРОТ ТУКИДИД СЕ СРЕЌАВАЛ СО ХИПОКРАТ

работењето на македонскиот човек. Боговите, царевите, хероите и народот во Македонија претставуваат најголем и најдолго постоечки тим за да се објаснат и фамилијарните тимови во медицината. Уметничкото творештво во скулптурата, мозаиците, фреските, исто така, се должи на тимската работа, на тајфата, предводена од надарениот човек во една професија, за сепак да го потврди македонскиот бит и карактер воопшто.

Многумина од научниот свет се интересирале како за Хипократ, така и за неговите научни медицински дела. Пред сè, Аристотел, неговите ученици Менон и Теофрат, потоа Евратостен, Сорен, Гален и други следбеници на Хипократовата медицина. Во Александрија, во македонската научна престолнина, се устоличиле севкупните дела на Аристотел и на Хипократ. Тоа го направиле долгогодишните библиотекари Теофрат и Ератостен, каде што филозофијата и медицината се чувале едно до друго, со ме-

ѓусебно влијание, како космолошки науки поврзани со луѓето. Исто така, Хипократ бил поврзан со голем број филозофи. Тие влијаеле на неговата медицина. Со право можеме да кажеме дека Хипократ од етичка и од физиолошка страна се занимавал со филозофска медицина. Тоа го покажуваат насловите на неговите дела, методот и содржината. Заедничките основи и миоглед на филозофите и на таткото на медицината е логичен доказ за нивната заедничка припадност. Патувањата по истите простори и градови на Херодот, Питагора, Демокрит, Анаксагора, Емпедокле и другите филозофи и научници, ги поминале и Хипократ. Сите тие поминале од Скитија, Египет, Егејот преку Македонија до Сицилија. Тие го збогатувале искуството како патувачки лекари, и софистите како патувачки учители филозофи. Ги посетувале македонските школи и болници и им давале едукативна помош на локално ниво, на помалите населби, околу големите царски градови. Многу често и филозофите и лекарите патувале заедно со македонските цареви по единствената македонска држава. Ако во митологијата Македон и Скит биле браќа, нормално е Филип II да побара помош од Скитите во опсадата на Перинт и на Визант. Нормално е и патувањето во научни цели на сите овие космополити од Македонија. Уште понормално е влијанието кое го извршиле во градбите и во симболите, артефактите, украсите и оружјето кои ги полнат музеите со исти предмети како во Македонија. Дали Хипократ патувал во Скитија и зошто тоа не се спомнува во ниеден податок за неговиот живот? Бил таму, патувал, подучувал, лекувал и оставал прирачници и рецепти. Бил и во Остија каде што му подигнале биста во IV век пр. Хр., која неодамна е откриена од археолозите. Хипократ сам си правел споменици преку своите дела. Не можел да не биде во Скитија а да дава описи со најситни детали од начинот на нивното живеење и последиците по здравјето. Ја проучил "скитската болест" - машката импотенција и ја објаснил со големите студови, стегнатата облека и долгото јаване на коњи по степите при ловењето. Вселенската средина, обичаите и начинот на живеење доколку не биле ускладени - тоа било доволна причина за болеста.

Хипократ на чудесен начин ја вклопил филозофијата во медицината. Го подредил секој поединечен начин на некој општ принцип. Го оставил во потсвета на народот суеверието и поврзаноста на болестите со разлутените богови. На лекувањето му пристапувал рационално во согласност со степенот на познатите закони од природата, кои им биле познати на научниците во тоа време. Филозофскиот став за вселенската поврзаност на светот оставила голем впечаток на Хипократ. Неговите пријатели филозофи, со објаснувањето на светот врз принципот на четирите елементи, го инспирирал врз истиот принцип да ги изгради своите медицински толкувања. Со

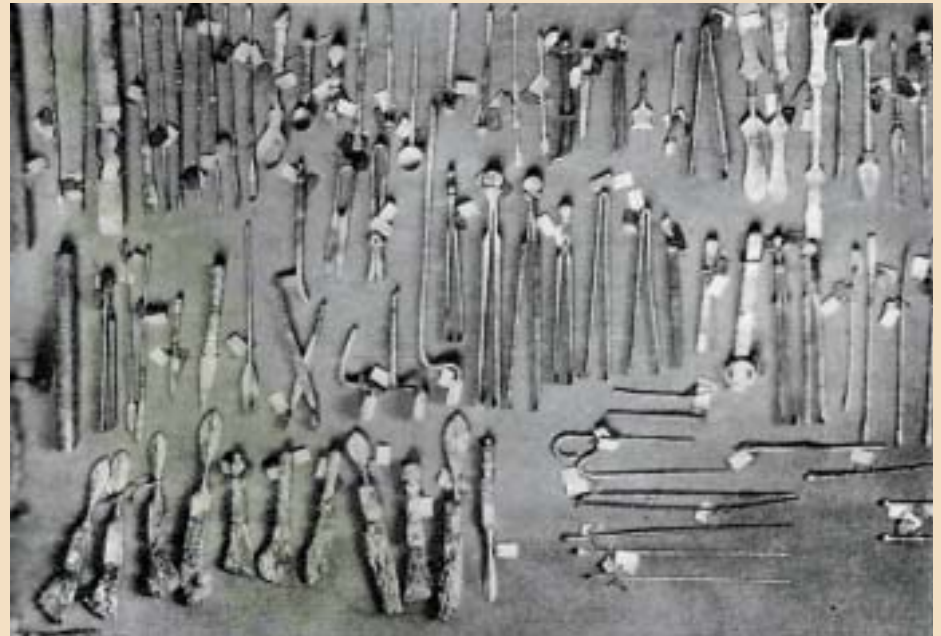
СО СИГУРНОСТ СЕ ЗНАЕ ДЕКА ХИПОКРАТ ПРЕСТОЈУВАЛ ВО ПЕЛА ЗА ВРЕМЕ НА ПЕРДИКА, АРХЕЛАЈ, АМИНТА, КАДЕ ШТО ЈА ПИШУВАЛ ЗАКЛЕТВАТА МЕЃУ 380 И 370 Г. ПР. ХР.

голем младешки жар почнал да ги обрзложува движењето на воздухот, водата и температурата во организмот како делови на вселенските движења. И не отстапил од тоа. Врз тој принцип ги изградил својот метод и својата медицинска етика, кодексот за медицински постапки, позната како заклетва. Во збирката на дела од медицината кај Хипократ има 50 книги, во кои има белешки од практиката, истории на болести, нацрти на теми и друг пишувачки медицински материјал. Некои се изгубени или уништени за да се скрие неговото значење. Во Кос изгореа асклепијадата со болничка документација и медицинска библиотека од Хипократ, како Александриската библиотека. Потоа долго се оспоруваа медицинските книги, нивната автентичност, како и постоењето на личноста на Хипократ. Тоа воопшто не му наштети, содржината на неговите книги ја потврдија вистината. Ништо не смее да се прима изолирано, поединечно, разнебитено, туку во една целина поврзана со условите, времето, луѓето, целта.

Некое од поважните дела се смета списот за "света болест" - "падавица", што настанува со промени во мозокот од некои лачења пренесени во крвта. Го нарушуваат крвотокот и дишењето или е нарушена рамнотежата на водата и на воздухот во телото. Во една друга книга, или како што тогаш се викале списи "За воздухот, водата и земјата", Хипократ развил теза за значење на воздухот за здравјето на луѓето. Воздухот за човекот е од витално значење, како водата за рибите. Со воздухот човечкото тело е

поврзано преку дишењето и правилно се движи во здрав организам. Влијанието на околината, атмосферските прилики, народните обичаи, битно влијаат врз здравјето. Затоа лекарот мора во прогноза (се мисли на дијагноза) и лекување на болеста да се земат предвид климатските фактори и квалитетот на водата и на храната, годишните времиња и ветровите. Патувајќи низ разни простори нашиот лекар ги согледал атмосферските и антрополошките фактори, кои различно делуваат и врз болниот и врз здравиот организам ако тој не се усклади со вселенската средина. Кога доаѓал во непознато место прво прашувал од каде дуваат ветровите. Знаел дека колерата и другите заразни болести се шират преку загаден воздух и знаел како да ја спречи болеста. Ги барал причините кога ќе ги видел појавите на болеста. Напишал книга за: "Епидемиски болести", "Прогностика", "Диететика", "Фрактуре" и една "Збирка на афоризми" како израз на стегнатото, дефинирано збиено мислење. Лаконика. Пишувал за лекарите со повисок

ноза, користењето на јачмена супа, рамнотежата на храната и активностите, смирувањето со лесни чаеви. За болка Хипократ препорачувал цваќане кора од бреза, наместо аспири и користење мувла од грнците, чувани на влажни места како пеницилин. Можеби три расправи за хирургијата се најважните меѓу неговите дела или книги, медицински списи. Во нив Хипократ ги опишал дијагностиката, хируршкиот зафат и видот на фрактури и исчашувања. Неговите хируршки методи во лекувањето на костите се применувале повеќе од 1.000 години. Неговите хируршки инструменти се употребувале уште подолго. Тие се на увид во музеите од Епидаур до Охрид, во асклепијадите низ сите градови на Македонија. Постоела збирка за уредување на хируршка ординација, инструменти, завои, со еден збор, сè од хируршката техника. Таквите и другите описи служеле како прирачници за медицинските школи и практика, за да се вежбаат идните лекари, на сличен начин како и во денешните медицински школи.

ИНСТРУМЕНТИ ОД ДРЕВНАТА МЕДИЦИНА

стил, како посветени списи, а и пишувал за да може да го разбере обичниот народ и да го примени лекувањето. Вовел набљудување на симптомите за да може со логичка анализа точно да ја одреди болеста и терапијата. Хипократ на островот Тасос вршел набљудување на 42 болни од епидемија. Се испитувале психофизичките конституции на болни од маларија, ноќно слепило, акутна треска и други болести и во други области низ Македонија и покраината Тесалија. Приказите на епидемиските болести проучувани во клинички услови претставуваат практична примена на знаењата за воздухот и водата во служба на медицината. Во областа на диететиката, при воспаление на белите дробови и други акутни болести, најважно за исходот и текот на лекувањето е правилната прог-

Афоризмите како списи содржеле 412 поговорки, поделени по области во седум поглавја: диететска терапија, прогностика, влијание на времето и староста, температура, влијание на студ и топлина врз женските болести, хируршки болести и компликации со споредни појави кај болните. Афоризмите на почетокот на книгите биле украс - мото, како вишењата, како почетните букви во евангелијата. Можеби биле подзаглавија или курзив на текстот. На пример, "Краток е човечиот живот"... или како што и денес велиме - "Ако има век ќе има лек". "Поволните моменти брзо поминуваат" - упатува на брза интервенција. "Искуството е превртливо" - знаењето е трајно.

(продолжува)